

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені	58/12 20 беттің 1 беті

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пәннің атауы: «Қоғамдық денсаулық сақтау»

Пән коды: KDS 4224

БББ атауы: 6B10111 «Қоғамдық денсаулық»

Оқу сағаттары/кредиттерінің көлемі: 150 сағ (5 кредит)

Курс және семестрлік оқу: 4 курс, 7 семестр

Дәріс көлемі: 10 сағат

Шымкент, 2025 ж.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 2 беті

Дәріс кешені сиплабуска сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды

Хаттаманың № 16 « 26 » 06 2025 ж.

Кафедра меңгерушісі:

М.Г.К., қауым.проф.

Сарсенбаева Г.Ж.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИАСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 3 беті

№1

1. Тақырып: Денсаулық сақтау мен денсаулықтың теориялық негізі. Қазіргі заманғы теория, қоғамдық денсаулықты түсінудегі концепция.

2. Мақсаты: Білім алушыларға қоғамдық денсаулық сақтау түсінігімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

1. Денсаулық ұғымының теориялық негізі

Денсаулық — адам ағзасының физиологиялық, психологиялық, әлеуметтік тұрғыдан толыққанды және үйлесімді қызмет ету жағдайы. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДҰ) денсаулықты “ауру мен әлсіздіктің болмауы ғана емес, физикалық, психикалық және әлеуметтік әл-ауқаттың толық жағдайы” деп анықтайды. Бұл анықтама денсаулықтың тек биологиялық құбылыс емес, **көп факторлы, кешенді**, динамикалық процесс екенін көрсетеді.

Заманауи көзқарас бойынша денсаулық адамның өмір сапасымен, оның қоғамдық белсенділігімен, әлеуметтік тұрақтылығымен және қоршаған ортамен өзара байланыста қарастырылады. Денсаулықтың теориялық негіздерін түсіну денсаулық сақтау жүйесін ғылыми тұрғыда құруға мүмкіндік береді.

2. Денсаулықтың негізгі теориялары және модельдері

2.1 Биомедициналық модель

Бұл модель денсаулықты ағзаның қалыпты биологиялық жұмыс істеуімен байланыстырады. Ауру — биологиялық зақымдану немесе патологиялық өзгеріс нәтижесі. Артықшылықтары: диагностика, емдеу, медицина ғылымының дамуына негіз береді. Шектеулері: әлеуметтік, психологиялық және экологиялық факторларды елемейді.

2.2 Биопсихосоциалды модель

Денсаулыққа биологиялық, психологиялық және әлеуметтік факторлар бірдей әсер ететінін мойындайды.

Бұл модель қазіргі медицинаның негізіне айналған, себебі адамның мінез-құлқы, эмоциялық жағдайы, әлеуметтік қарым-қатынасы денсаулыққа тікелей әсер етеді.

2.3 Экологиялық модель

Денсаулық адамның қоршаған ортамен өзара байланысына тәуелді: ауа, су, климат, тұрмыс жағдайы, урбанизация, өндірістік факторлар.

Бұл модель қоршаған ортаны қорғау, санитарлық-гигиеналық нормаларды сақтау сияқты бағыттардың маңызын түсіндіреді.

2.4 Әлеуметтік модель

Денсаулық — қоғамдағы әлеуметтік теңсіздіктердің көрсеткіші. Табыс деңгейі, білім, жұмыс жағдайы, тұрғын үй сапасы, медициналық көмектің қолжетімділігі сияқты факторлар шешуші рөл атқарады.

3. Денсаулыққа әсер ететін факторлар (ДДҰ концепциясы)

ДДҰ мәліметінше, халық денсаулығына әсер ететін факторлар шамамен былай бөлінеді:

- **өмір салты** – 50–55%
- **генетикалық ерекшеліктер** – 15–20%
- **қоршаған орта** – 20–25%
- **денсаулық сақтау жүйесі** – 10–15%

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 4 беті

Бұл деректерден көретініміз: денсаулық сақтау саласы маңызды болғанымен, халық денсаулығының негізгі бөлігін **мінез-құлық және әлеуметтік факторлар** анықтайды. Сондықтан профилактикалық медицина, салауатты өмір салтын қалыптастыру, қоғамдық денсаулық бағдарламалары өте маңызды.

4. Денсаулық сақтау жүйесінің теориялық негіздері

4.1 Денсаулық сақтау жүйесінің міндеттері

- Аурулардың алдын алу
- Емдеу және оңалту
- Санитарлық-эпидемиологиялық бақылау
- Халықтың денсаулық деңгейін мониторингтеу
- Медициналық көмектің сапасы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету

4.2 Денсаулық сақтаудың негізгі бағыттары

1. **Профилактикалық медицина** – аурудың алдын алу, салауатты өмір салтын қалыптастыру.
2. **Куративті медицина** – емдеу процесі.
3. **Реабилитация** – денсаулықты қалпына келтіру.
4. **Қоғамдық денсаулық сақтау ғылымы** – халықтың денсаулығын басқару.

5. Қазіргі заманғы қоғамдық денсаулық теориялары және концепциялар

5.1 Қоғамдық денсаулық сақтаудың заманауи түсінігі

Қоғамдық денсаулық сақтау — жеке адамның емес, **тұтас халықтың** денсаулығын зерттеу және қорғау саласы. Бұл бағыт тек медициналық емес, сонымен қатар әлеуметтік, экономикалық және экологиялық аспектілерді қамтиды.

5.2 Халық денсаулығының “Мөрттендік – аурушандық – өмір сапасы” моделі

Қазіргі қоғамдық денсаулық үш негізгі индикатор арқылы бағаланады:

- өлім деңгейі
- аурушандық
- өмір сапасы

Бұл модель денсаулықты кешенді бағалауға мүмкіндік береді.

5.3 Денсаулықты нығайтудың Оттава хартиясы (1986)

Бұл құжат халықаралық деңгейде денсаулықты сақтауға жаңа көзқарас қалыптастырды.

Оның негізгі бағыттары:

- сауатты саясат жүргізу
- денсаулықты қолдайтын орта құру
- қоғамдық қатысу
- жеке қабілеттерді дамыту
- медициналық қызметті қайта бағдарлау

Оттава хартиясы қазіргі қоғамдық денсаулық сақтау стратегияларының негізіне айналды.

6. Қорытынды

Денсаулық — адам өмірінің негізгі құндылығы. Денсаулықты түсіну үшін биологиялық, психологиялық, әлеуметтік және экологиялық аспектілерді бірге қарастыру қажет. Қоғамдық денсаулық сақтау — халық денсаулығын нығайтатын, аурулардың алдын алатын, өмір сапасын жақсартатын кешенді ғылым. Қазіргі заманғы теориялар мен концепциялар денсаулыққа әсер ететін факторларды терең түсінуге және тиімді мемлекеттік саясат қалыптастыруға мүмкіндік береді.

4. Иллюстративті материал: презентация (10 слайд ұсынылады)

5. Әдебиеттер: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 5 беті

1. Денсаулықтың биопсихосоциалды моделі неліктен заманауи медицинаның негізгі моделі болып есептеледі?
2. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің негізгі міндеттерін атаңыз.
3. Денсаулыққа әсер ететін факторлардың ішіндегі ең маңыздысы қайсы және неліктен?
4. Оттава хартиясының денсаулықты нығайтудағы негізгі бағыттары қандай?
5. Қоғамдық денсаулық пен жеке адамның денсаулығының айырмашылығы неде?

№2:

1. Тақырып. **Тұрғындар денсаулығына әсер ететін факторлар. Мемлекетіміздің тұрғындарының денсаулығын қорғау аймағындағы саясат** 2. Мақсаты: **Білім алушыларды Тұрғындар денсаулығына әсер ететін факторлар. Мемлекетіміздің тұрғындарының денсаулығын қорғау аймағындағы саясатымен таныстыру.**

3. Дәріс тезистері:

Кіріспе

Тұрғындар денсаулығы — елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының стратегиялық көрсеткіші. Денсаулық деңгейі халықтың өмір сүру ұзақтығына, еңбекке қабілеттілігіне, экономикадағы белсенділігіне тікелей әсер етеді. Денсаулыққа көптеген факторлар ықпал етеді: табиғи орта, әлеуметтік жағдай, өмір салты, медициналық көмектің қолжетімділігі және мемлекеттік саясат. Қазіргі таңда Қазақстанда тұрғындар денсаулығын нығайту мемлекеттің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Денсаулыққа әсер ететін негізгі факторлар

Ғылыми әдебиеттерде денсаулыққа әсер ететін факторлар **көпдеңгейлі жүйе** ретінде қарастырылады. ДДҰ классификациясы бойынша олар төмендегі төрт топқа бөлінеді.

Биологиялық факторлар

Биологиялық факторлар адамның тұқым қуалаушылық қасиеттерін, жас ерекшеліктерін, жынысын, физиологиялық ерекшеліктерін қамтиды.

- Генетикалық ауруларға бейімділік
- Туа біткен ақаулар
- Жас ерекшелігіне байланысты тәуекелдер (балалар мен қарттар тобы)

Бұл факторлар өзгермейтін болғанымен, оларды ерте диагностика және алдын алу шаралары арқылы бақылауға болады.

Әлеуметтік-экономикалық факторлар

Бұл факторлар халық денсаулығына ең үлкен әсер ететін топқа жатады. Олардың үлесі жалпы денсаулық көрсеткішінің **40–50%** құрайды.

Негізгі аспектілер:

- Тұрмыс деңгейі
- Білім деңгейі
- Жұмыс жағдайлары
- Қоғамдық тұрақтылық
- Табыс көлемі
- Әлеуметтік әділеттілік және теңсіздік

Зерттеулер көрсеткендей, табыс деңгейі жоғары, білімді және әлеуметтік қолдауы жақсы қоғамдарда денсаулық көрсеткіштері айтарлықтай жоғары болады.

Өмір салты және мінез-құлық факторлары

Халық денсаулығына ең көп әсер ететін факторлардың бірі — **өмір салты**. Оның үлесі **50–55%-ға** жуық.

Жағымсыз мінез-құлықтық тәуекелдер:

- Темекі шегу
- Алкогольді шамадан тыс қолдану
- Теңгерімсіз тамақтану
- Дене белсенділігінің төмендігі
- Созылмалы стресстер
- Қауіпті жүріс-тұрыс (жол қауіпсіздігі, өндірістік жарақаттар)

Жаһандық деңгейде жүрек-қантамыр аурулары, диабет, семіздік сынды аурулардың өсуінің басты себебі — салауатсыз өмір салты.

Қоршаған орта және экологиялық факторлар

Экологиялық жағдайлар денсаулыққа тікелей әсер етеді.

Негізгі қауіптер:

- Ауаның ластануы
- Судың сапасы
- Өндірістік қалдықтар
- Радиациялық фон
- Климаттық өзгерістер

Қазақстандағы кейбір аймақтар (Арал маңы, өнеркәсіптік қалалар) экологиялық мәселелерге байланысты жоғары тәуекел аймақтары болып саналады.

Денсаулық сақтау жүйесі

Медициналық көмектің қолжетімділігі мен сапасы денсаулыққа **10–15%** үлес қосады.

Маңызды көрсеткіштер:

- Алғашқы медициналық-санитарлық көмектің тиімділігі
- Профилактикалық шаралардың сапасы
- Вакцинация деңгейі
- Медициналық кадрлардың біліктілігі
- Медициналық инфрақұрылымның дамуы

Жақсы ұйымдастырылған денсаулық сақтау жүйесі халықтың өмір сүру ұзақтығын айтарлықтай арттыра алады.

Қазақстан Республикасының халық денсаулығын қорғау саласындағы мемлекеттік саясаты

Қазақстанның денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясаты халық денсаулығын нығайтуға бағытталған ұзақ мерзімді стратегиялық құжаттар мен бағдарламаларға негізделген.

Денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері

- Азаматтардың денсаулығын бірінші орынға қою
- Универсалды медициналық көмектің қолжетімділігі
- Профилактикаға басымдық беру
- Әлеуметтік теңсіздікті азайту
- Мемлекеттік және жеке сектордың интеграциясы

Ұлттық бағдарламалар мен стратегиялар

Қазақстанда денсаулық сақтау саласын жетілдіру үшін бірнеше маңызды бағдарламалар қабылданды:

1. «Саламатты Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы

Халық денсаулығын жақсарту, созылмалы аурулардың алдын алу, салауатты өмір салтын насихаттау бағыттарын қамтыды.

2. «Денсаулық» мемлекеттік бағдарламасы (2016–2019)

Мақсаты: денсаулық сақтау жүйесін халықаралық стандарттарға жақындату, алғашқы медициналық көмекті дамыту.

ÖNTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 7 беті

3. «Денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы»

Бұл бағдарламада цифрландыру, медициналық сақтандыру, кадрлық әлеуетті арттыру ерекше орын алады.

4. Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру (МӘМС) жүйесі

2020 жылдан бастап енгізілді.

Мақсаты — медициналық көмектің сапасын арттыру және қымбат қызметтердің халыққа қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Салауатты өмір салтын қалыптастыру жөніндегі мемлекеттік шаралар

- Халыққа арналған профилактикалық тексерулер
- Темекі мен алкогольді тұтынуды азайтуға бағытталған саясат
- Спорттық инфрақұрылымды дамыту
- Тамақтану мәдениетін қалыптастыру
- Қоғамдық ақпараттық кампаниялар

Әлеуметтік қолдау және осал топтарды қорғау

Мемлекет денсаулық сақтау қызметтерін халықтың әлеуметтік осал топтарына ерекше қолжетімді етеді:

- көпбалалы отбасылар
- мүгедектігі бар азаматтар
- зейнеткерлер
- ауыл тұрғындары

Әлеуметтік қолдаулар медициналық көмектің теңгерімді түрде көрсетілуіне мүмкіндік береді.

Қорытынды

Тұрғындар денсаулығына әсер ететін факторлар көпқырлы және кешенді. Денсаулық биологиялық параметрлермен ғана емес, әлеуметтік жағдаймен, өмір салтымен, экологиямен және мемлекеттік саясатпен тікелей байланысты. Қазақстан Республикасында халық денсаулығын қорғауға бағытталған кешенді мемлекеттік саясат бар. Бұл саясаттың түпкі мақсаты — дені сау, белсенді, ұзақ өмір сүретін халық қалыптастыру.

4. Иллюстративті материал: презентация (13 слайд ұсынылады)

5. Әдебиеттер: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары: (кері байланыс)

1. Денсаулыққа әсер ететін факторлардың ішінде ең маңыздысы қайсы және неліктен?
2. Қазақстандағы экологиялық жағдайдың халық денсаулығына әсерін мысалдармен түсіндіріңіз.
3. Өмір салты факторлары қандай аурулардың дамуына әкелуі мүмкін?
4. МӘМС жүйесінің халық денсаулығына ықпалы қандай?
5. Қазақстанның денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптерін атаңыз.

№3

1. Тақырып. Шет елдердегі денсаулық сақтау жүйелері.

2. Мақсаты: білім алушыларға Шет елдердегі денсаулық сақтау жүйелерімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Кіріспе және денсаулық сақтау жүйесінің типтері

QONTÜSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 8 беті

Денсаулық сақтау жүйесі – қоғамдағы халықтың денсаулығын сақтау, ауруларды алдын алу, медициналық көмек көрсету мақсатында құрылатын ұйымдық-экономикалық және әлеуметтік механизмдердің жиынтығы. Әлемнің әр елінде денсаулық сақтау жүйесі әртүрлі даму деңгейінде және әр түрлі ұйымдастырылған.

Негізгі типтері:

1. **Біртұтас мемлекеттік жүйе** – денсаулық сақтау қызметтері мемлекет тарапынан толық қаржыландырылады. Мысалы, Ұлыбританиядағы NHS (National Health Service). Бұл жүйеде медициналық қызметтер тұрғындар үшін тегін немесе төмен құны бар. Артықшылығы – қызметтің барлық тұрғындарға қолжетімділігі, кемшілігі – кейде ұзақ кезектер мен шектеулі ресурстар.
2. **Сақтандыру жүйесі** – қызметкерлер мен жұмыс берушілердің міндетті немесе ерікті сақтандыру төлемдері арқылы қаржыландырылады. Мысалы, Германия, Жапония. Бұл жүйеде сапалы қызмет ұсынылады, бірақ жеке төлемдер кейде жоғары болады.
3. **Нарықтық немесе жекеменшік жүйе** – медициналық қызметтер нарықтық механизм арқылы ұсынылады. Мысалы, АҚШ-тағы жүйе. Артықшылығы – заманауи технологиялар мен жоғары сапалы емдеу, кемшілігі – медициналық қызметке қол жеткізу барлығына бірдей емес.

Дәрістің мақсаты – студенттерге шет елдердегі негізгі денсаулық сақтау жүйелерін таныстыру және олардың ерекшеліктерін талдауды үйрету.

Ұлыбританияның NHS тәжірибесі

Ұлыбританияда ұлттық денсаулық сақтау жүйесі (NHS) 1948 жылы құрылды. NHS жүйесі толық мемлекеттік қаржыландыруға негізделген. Халыққа медициналық қызметтер, соның ішінде дәрігерлік қабылдау, госпиталь қызметтері, хирургиялық операциялар тегін ұсынылады.

Артықшылықтары:

- Тегін қызмет көрсету арқылы барлық азаматтардың қолжетімділігін қамтамасыз ету.
- Алдын алу шараларына ерекше көңіл бөлу (вакцинация, профилактикалық тексерулер).
- Қоғамның жалпы денсаулығын жақсартуға бағытталған мемлекеттік бағдарлама.

Кемшіліктері:

- Кезектердің ұзақтығы – кейде операция немесе маманға қабылдау бірнеше аптаға кешігуі мүмкін.
- Қаржылық шектеулер кейбір технологияларды немесе жаңа дәрілерді енгізуге қиындық тудырады.

NHS жүйесі медициналық қызмет сапасы мен халыққа қолжетімділіктің теңгерімін қамтамасыз етуге бағытталған. Бұл тәжірибе басқа елдер үшін мемлекеттік қаржыландырудың тиімді үлгісі ретінде қарастырылады.

Германияның сақтандыру жүйесі

Германия денсаулық сақтау жүйесінде **міндетті және ерікті сақтандыру** бар. Барлық азаматтар мен тұрақты тұратын шетелдіктер медициналық сақтандыруға міндетті түрде қатысады.

Қызметтің ерекшеліктері:

- Қызмет түрлері: жалпы дәрігерлік, госпиталь, стоматологиялық, дәріханалық қызметтер.
- Қаржыландыру: жұмыс берушілер мен қызметкерлердің төлемдері, мемлекеттік субсидиялар.

ÖNTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 9 беті

- Сақтандыру пакеттері әртүрлі: стандартты және кеңейтілген.

Артықшылықтары:

- Медициналық қызмет сапасы жоғары, көптеген ауруларды ерте кезеңде диагностикалауға болады.
- Халықтың барлық топтары үшін қолжетімділік қамтамасыз етіледі.

Кемшіліктері:

- Кейбір қызметтер үшін жеке төлемдер қажет, бұл кейбір азаматтар үшін қиындық тудыруы мүмкін.

Германияның тәжірибесі мемлекеттік және жеке қаржыландырудың үйлесімді моделін көрсетеді, бұл басқа елдер үшін сақтандыру жүйесін ұйымдастыру үлгісі бола алады.

АҚШ нарықтық жүйесі

АҚШ-та медициналық қызмет негізінен нарықтық, жеке сақтандыруға негізделген.

Мемлекет тек әлеуметтік әлсіз топтар (төмен табысты азаматтар, қарттар, мүгедектер) үшін Medicare және Medicaid сияқты бағдарламаларды қаржыландырады.

Артықшылықтары:

- Заманауи технологиялар мен инновациялық емдеу әдістері қол жетімді.
- Жеке сектор бәсекелестік арқасында сапалы қызмет ұсынады.

Кемшіліктері:

- Қол жетімділік әр азаматқа бірдей емес.
- Медициналық қызмет бағасы өте жоғары, бұл әлеуметтік теңсіздікке әкеледі.

АҚШ тәжірибесі жеке сектордың тиімділігін және инновациялық емдеу мүмкіндіктерін көрсетсе де, жалпы халық үшін қолжетімділіктің шектеулі екенін көрсетеді.

Салыстырмалы талдау:

- Ұлыбритания – тегін мемлекеттік қызмет.
- Германия – сақтандыру арқылы қолжетімді және сапалы қызмет.
- АҚШ – жоғары сапалы, бірақ қолжетімділігі шектеулі.

Қорытынды және Қазақстанға қолдану

Шет елдердің тәжірибесі Қазақстан үшін маңызды сабақтар береді:

1. Мемлекеттік қаржыландырудың тиімділігін арттыру.
2. Сақтандыру жүйесін дамыту арқылы халықтың медициналық қызметке қол жетімділігін қамтамасыз ету.
3. Заманауи технологиялар мен инновациялық емдеуді енгізу.

Қазақстанда денсаулық сақтау жүйесі аралас модельге негізделген. Мемлекеттік және жеке қаржыландыру үйлесімділігі, профилактикаға көңіл бөлу, медициналық қызмет сапасын арттыру – басты міндеттер.

4. Иллюстративті материал: презентация (13 слайд ұсынылады)

5. Әдебиеттер: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары: (кері байланыс)

1. NHS жүйесінің негізгі артықшылықтары мен кемшіліктерін атаңыз.
2. Германияның сақтандыру жүйесі мен АҚШ нарықтық жүйесінің айырмашылықтары неде?
3. Шет ел тәжірибесінен Қазақстан денсаулық сақтау жүйесіне қандай сабақ ала алады?
4. Денсаулық сақтау жүйесін қаржыландыру тәсілдері қызмет сапасына қалай әсер етеді?
5. Қайсысы тиімді деп ойлайсыз: мемлекеттік, сақтандыру немесе нарықтық жүйе? Себебін түсіндіріңіз.

ÖNTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 10 беті

№4

1. Тақырып. Ауру – халық денсаулығының көрсеткіші ретінде: жағдайы мен тенденциялары

2. Мақсаты: Білімалушыларға Ауру – халық денсаулығының көрсеткіші ретінде: жағдайы мен тенденцияларын таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Халық денсаулығының көрсеткіштері қоғамның медициналық, әлеуметтік және экономикалық жағдайын бағалауға мүмкіндік береді. Ауру – бұл тек жеке адамның проблемасы емес, сонымен қатар қоғамның денсаулығының айнасы. Аурулардың таралуы, түрі және жиілігі халықтың өмір сүру сапасы мен экономикалық белсенділігіне тікелей әсер етеді.

Халық денсаулығын бағалауда қолданылатын негізгі индикаторлардың бірі – аурудың жиілігі (морбидтілік). Морбидтілік әртүрлі критерийлер бойынша есептеледі: жалпы, жыныс, жас ерекшелігі, аймақтық ерекшеліктері. Сонымен қатар аурулардың өткірлігі мен созылмалығы, әлеуметтік-экономикалық факторларға байланысты болуы да зерттеледі.

Ауру статистикасы денсаулық сақтау жүйесінің тиімділігін бағалауға, профилактикалық шараларды жоспарлауға, медициналық ресурстарды дұрыс бөлуге мүмкіндік береді. Бұл дәрісте біз аурулардың халық денсаулығына әсерін, олардың тенденцияларын және қазіргі жағдайын талдаймыз.

Аурулар статистикасы және көрсеткіштері

Аурулардың жиілігін бағалау үшін бірнеше көрсеткіш қолданылады:

1. **Жалпы морбидтілік** – халықтағы барлық аурулардың санының көрсеткіші.
2. **Жыныс бойынша морбидтілік** – ерлер мен әйелдердің аурулардың таралуын салыстыру.
3. **Жас ерекшелігі бойынша морбидтілік** – балалар, ересектер, қарттар арасындағы айырмашылықтар.
4. **Аймақтық ерекшеліктер** – қала және ауыл, әр түрлі аймақтардағы ауру таралуы.

Аурулардың таралуын зерттеу үшін **инфекциялы және созылмалы аурулар** бойынша деректер талданады. Мысалы, респираторлық инфекциялар мен жүрек-қантамыр аурулары халықтың басты аурулары болып саналады.

Дәрісте атап өтілгендей, аурулардың көрсеткіштері уақыт бойынша тенденцияларды көрсетеді. Бұл мәліметтерді талдау арқылы қоғамдағы денсаулық жағдайының динамикасын бағалауға болады.

Аурулардың әлеуметтік және экономикалық факторларға байланысы

Аурулардың таралуына әсер ететін негізгі факторлар:

- **Экономикалық жағдай** – табыс деңгейі төмен отбасыларда созылмалы аурулардың жиілігі жоғары.
- **Қоршаған орта** – ауа, су, топырақ сапасы, экологиялық проблемалар.
- **Әлеуметтік факторлар** – білім деңгейі, мәдениет, тұрмыс жағдайы.
- **Денсаулық сақтау жүйесінің қолжетімділігі** – медициналық қызметтің сапасы мен қолжетімділігі.

Мысалы, дамыған елдерде созылмалы аурулар (жүрек-қантамыр, қант диабеті) басым болса, дамушы елдерде инфекциялық аурулар жиі кездеседі. Экономикалық жағдай мен әлеуметтік инфрақұрылым аурулардың таралуына тікелей әсер етеді.

QONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 11 беті

Аурулардың халық денсаулығына әсерін талдау кезінде әлеуметтік факторларды есепке алу маңызды, себебі олар профилактика мен емдеу стратегияларын анықтауға көмектеседі.

Қазақстандағы аурулардың жағдайы

Қазақстанда соңғы жылдары аурулардың құрылымы өзгере бастады. Жүрек-кантамыр аурулары, қант диабеті, онкологиялық аурулар басты аурулар қатарына кірді. Созылмалы аурулар халықтың еңбекке қабілеттілігін төмендетеді, экономикалық шығынды арттырады.

Инфекциялық аурулар, мысалы, респираторлық вирустық инфекциялар және туберкулез кейбір аймақтарда әлі де маңызды мәселе болып отыр. Жас ерекшелігі бойынша балалар мен қарттар арасында аурулардың таралуы әртүрлі: балаларда инфекциялық аурулар басым болса, қарттарда созылмалы аурулар.

Деректерге сүйенсек, соңғы 5–10 жылда созылмалы аурулар жиілігі тұрақты өсу тенденциясын көрсетеді. Бұл медициналық саясатты жетілдіру, профилактикалық шараларды күшейту қажеттілігін көрсетеді.

Ауру тенденциялары және алдын алу

Аурулардың тенденцияларын талдау қоғамға денсаулық сақтау стратегияларын жоспарлауға мүмкіндік береді. Мысалы:

- Созылмалы аурулардың өсуі – жүрек-кантамыр аурулары, қант диабеті, семіздік. Бұл дұрыс тамақтанбау, физикалық белсенділіктің аздығы және экологиялық факторларға байланысты.
- Инфекциялық аурулар кейбір аймақтарда уақытша өсуі мүмкін, бұл вакцинация мен санитарлық-гигиеналық шаралардың тиімділігіне байланысты.

Профилактика мен денсаулық сақтау шараларының тиімділігі аурулардың таралуын төмендетуге мүмкіндік береді. Бұған дене шынықтыру, дұрыс тамақтану, вакцинация, экологиялық жағдайларды жақсарту кіреді.

Қорытынды және Қазақстандағы перспективалар

Ауру – халық денсаулығының маңызды көрсеткіші. Оның таралуы әлеуметтік-экономикалық, экологиялық және медициналық факторларға байланысты. Қазақстанда созылмалы аурулардың жиілігі өсу тенденциясын көрсетеді, бұл алдын алу шараларының маңыздылығын арттырады.

Халық денсаулығын жақсарту үшін:

1. Профилактикалық бағдарламаларды күшейту.
2. Медициналық қызметтің қолжетімділігін арттыру.
3. Экологиялық жағдайларды жақсарту.
4. Денсаулық сақтау саласында халықтың білімін арттыру.

4. Иллюстративті материал: презентация (14 слайд ұсынылады)

5. Әдебиеттер: №1 қосымшаны қараңыз

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

Кері байланыс сұрақтары:

1. Ауруларды халық денсаулығының көрсеткіші ретінде қалай бағалауға болады?
2. Созылмалы және инфекциялық аурулардың таралуына қандай факторлар әсер етеді?
3. Қазақстандағы негізгі аурулардың қазіргі тенденциялары қандай?
4. Халық денсаулығын жақсарту үшін қандай алдын алу шаралары тиімді?
5. Аурулардың статистикалық көрсеткіштері денсаулық сақтау саясатында қалай қолданылады?

ÖNTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 12 беті

№5-

1 Тақырып: **Медициналық-әлеуметтік проблема ретінде ең маңызды жұқпалы емес аурулар**

2. Мақсаты: **білімалушыларға медициналық-әлеуметтік проблема ретінде ең маңызды жұқпалы емес ауруларды таныстыру.**

3. Дәріс тезистері:

Жұқпалы емес аурулар (ЖЕА) – бұл вирустар, бактериялар немесе басқа жұқпалы агенттер арқылы таратылмайтын аурулар тобы. Олар халық денсаулығы мен экономикалық дамуға үлкен әсер етеді, себебі созылмалы сипатқа ие болып, еңбекке қабілеттілікті төмендетеді және әлеуметтік шығындарды арттырады.

ЖЕА-ларға жүрек-қантамыр аурулары, қант диабеті, обыр, респираторлық созылмалы аурулар, семіздік және психикалық денсаулық мәселелері жатады. Бұл аурулар көбіне өмір салты, қоршаған орта, тұқымқуалаушылық және әлеуметтік-экономикалық факторларға байланысты дамиды.

Медициналық-әлеуметтік тұрғыдан бұл аурулар қоғам үшін маңызды мәселе болып саналады. Олардың таралуы мен салдары денсаулық сақтау жүйесінің тиімділігін бағалауға, профилактикалық шараларды жоспарлауға және халықты сауықтыру бағдарламаларын әзірлеуге мүмкіндік береді.

Дәрістің мақсаты – студенттерге ең маңызды жұқпалы емес ауруларды, олардың себептерін, таралу ерекшеліктерін және медициналық-әлеуметтік салдарын түсіндіру.

Жұқпалы емес аурулардың негізгі түрлері

Ең маңызды жұқпалы емес аурулар:

1. **Жүрек-қантамыр аурулары (ЖҚА)** – инсульт, жүрек ишемиялық аурулары. Дүниежүзілік деректер бойынша, бұл аурулар өлім-жітімнің негізгі себебі болып табылады. Себептері: дұрыс тамақтанбау, физикалық белсенділіктің аздығы, стресс, темекі шегу.
2. **Қант диабеті** – организмдегі инсулиннің жеткіліксіздігі немесе оның тиімді пайдаланылмауы. Қант диабеті созылмалы сипатқа ие және асқынуларға әкелуі мүмкін: бүйрек, көз, жүйке зақымдануы.
3. **Обыр (онкологиялық аурулар)** – әртүрлі органдар мен тіндердің қатерлі ісіктері. Олар ерте кезеңде анықталмаған жағдайда өлімге әкелуі мүмкін.
4. **Созылмалы респираторлық аурулар** – бронх демікпесі, созылмалы обструктивті өкпе ауруы. Көбіне темекі шегу, экологиялық факторлар әсер етеді.
5. **Семіздік** – артық салмақ пен майдың жинақталуы жүрек-қантамыр аурулары мен қант диабеті тәуекелін арттырады.

Бұл аурулардың әрқайсысы жеке адамның ғана емес, қоғамның жалпы денсаулығына елеулі әсер етеді.

Медициналық-әлеуметтік аспектілер

Жұқпалы емес аурулардың медициналық-әлеуметтік маңызы:

- **Экономикалық шығын** – аурулардың созылмалы сипатқа ие болуы еңбек өнімділігінің төмендеуіне, жұмысқа шығу мүмкіндігінің шектеулі болуына әкеледі.
- **Әлеуметтік салдар** – отбасы мүшелерінің күтімге тәуелділігі, қоғамдағы әлеуметтік теңсіздіктің артуы.
- **Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіне жүктеме** – созылмалы ауруларды емдеуге қажетті ресурстар көп, ауруханалар мен медициналық қызметтерге сұраныс жоғары.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 13 беті

Мысалы, жүрек-қантамыр аурулары мен қант диабеті профилактика шараларын ұйымдастыру арқылы алдын алуға болады: дұрыс тамақтану, физикалық белсенділік, жүйелі медициналық тексерулер.

Таралу ерекшеліктері мен факторлары

ЖЕА таралуына әсер ететін негізгі факторлар:

1. **Өмір салты** – дұрыс тамақтанбау, темекі, алкоголь, аз қозғалыс.
2. **Тұқымқуалаушылық** – генетикалық бейімділік жүрек аурулары мен қант диабетіне әсер етеді.
3. **Экологиялық факторлар** – ауа сапасы, өндірістік зиянды әсерлер.
4. **Әлеуметтік-экономикалық жағдай** – табыс деңгейі төмен халықта ЖЕА жиілігі жоғары.

Қоғамдағы білім деңгейі мен сауықтыру мәдениеті де маңызды. Халықтың сауатты өмір салтын ұстануы ауруларды алдын алуға көмектеседі.

Қазақстандағы жағдай мен тенденциялар

Қазақстанда соңғы жылдары ЖҚА, қант диабеті, обыр, семіздік жиілігі өсіп келеді.

- **Жүрек-қантамыр аурулары** – өлім-жітімнің негізгі себебі, әсіресе 40-65 жас аралығындағы ерлерде.
- **Қант диабеті** – 1 және 2 типі таралуда, жиі асқынуларға әкеледі.
- **Обыр** – әйелдер мен ерлер арасында әртүрлі органдарда таралған.
- **Семіздік** – жастар арасында да өсіп келеді, бұл кейінгі ЖҚА мен диабет қаупін арттырады.

Тенденциялар көрсетіп отырғандай, бұл ауруларды алдын алу бағдарламаларын күшейту, халықты дұрыс тамақтану және физикалық белсенділікке тарту өте маңызды.

Қорытынды және алдын алу шаралары

Жұқпалы емес аурулар – медициналық-әлеуметтік маңызды проблема. Олар қоғамның денсаулығына, экономикалық дамуына және әлеуметтік тұрақтылыққа әсер етеді.

Алдын алу шаралары:

1. Дұрыс тамақтану және физикалық белсенділікке көңіл бөлу.
2. Темекі мен алкогольді тұтынуды азайту.
3. Жүйелі медициналық тексерулер.
4. Халыққа аурулардың себептері мен алдын алу жолдары туралы ақпарат беру.
5. Мемлекеттік бағдарламалар арқылы профилактикалық шараларды ұйымдастыру.

4. Иллюстративті материал: презентация (12 слайд ұсынылады)

5. Әдебиеттер:Қосымша №1 қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Жұқпалы емес аурулардың қоғамға әсері қандай?
2. Ең маңызды жұқпалы емес ауруларды атаңыз және қысқаша сипаттаңыз.
3. Қазақстандағы ЖЕА тенденциялары қандай?
4. Ауруларды алдын алу үшін қандай шаралар тиімді?
5. Медициналық-әлеуметтік тұрғыдан ЖЕА зерттеудің маңызы неде?

№6

1.Тақырып: Міндетті медициналық сақтандыруды ұйымдастыру және құқықтық реттеу..

2. МАҚСАТЫ: Міндетті медициналық сақтандыруды ұйымдастыру және құқықтық реттеу түрлерімен танысыру.

3. ДӘРІС ТЕЗИСТЕРІ: Міндетті медициналық сақтандыру (ММС) – бұл азаматтардың медициналық қызметке құқықтық және қаржылық қолжетімділігін қамтамасыз ететін

QAZAQSTAN RESPUBLIKASY QAZAQSTAN MEDICINA AKADEMIIASY AQ «Qazqstn Qazaqstan meditsina akademiasy» AQ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY AO «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 14 беті

жүйе. Ол халыққа медициналық қызметтердің сапасын арттыруға, денсаулық сақтау жүйесін тұрақтандыруға және әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етуге бағытталған. ММС жүйесі арқылы әрбір азамат медициналық қызмет алу үшін қаражатқа тәуелді болмайды, себебі төлемдер міндетті сақтандыру қорына аударылады. Бұл жүйе дамыған елдерде кеңінен қолданылады: Германия, Франция, Жапония, Израиль және т.б. Қазақстанда ММС енгізілуі 2017 жылдан басталды. Оның басты мақсаты – медициналық қызметтің теңгерімді қаржыландырылуы, халықтың әрбір мүшесіне сапалы медициналық көмек көрсету және денсаулық сақтау жүйесін тиімді басқару. Дәрістің мақсаты – студенттерге міндетті медициналық сақтандырудың ұйымдастырылу принциптері, құқықтық негіздері, қаржылық және әлеуметтік аспектілері туралы түсінік беру.

ММС жүйесінің ұйымдастыру принциптері

Міндетті медициналық сақтандыру жүйесі бірнеше негізгі принциптерге негізделеді:

1. **Қамтамасыз ету принципі** – әрбір азамат медициналық қызметті алу құқығына ие.
2. **Міндетті қатысу принципі** – барлық азаматтар сақтандыру қорына аударымдар жасайды.
3. **Әділетті қаржыландыру принципі** – төлемдер халықтың табыс деңгейіне сәйкес реттеледі.
4. **Сапа мен тиімділік принципі** – медициналық қызметтердің сапасы мен тиімділігін қамтамасыз ету.
5. **Транспаренттік және бақылау принципі** – қаржылық және ұйымдастырушылық процестер ашық жүргізіледі.

Қазақстанда ММС жүйесі мемлекеттік органдар, сақтандыру қорлары және медициналық ұйымдар арасындағы үйлесімділікті талап етеді. Бұл принциптер халыққа сапалы медициналық қызметті қамтамасыз етуге бағытталған.

ММС құқықтық негіздері

Міндетті медициналық сақтандыру Қазақстан Республикасының Конституциясына, «Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы» Заңына және басқа нормативтік актілерге сүйенеді.

Құқықтық реттеудің негізгі аспектілері:

1. ММС жүйесін ұйымдастыру және қаржыландыру тәртібі.
2. Медициналық қызмет көрсету сапасы мен стандарттары.
3. Сақтандыру төлемдерінің мөлшері және аудару тәртібі.
4. Мемлекеттік органдардың бақылау функциялары.
5. Азаматтардың құқықтары мен міндеттері, шағымдарды қарастыру тәртібі.

Құқықтық негіз ММС жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етеді, азаматтардың құқықтарын қорғайды және медициналық қызметтің сапасын бақылауға мүмкіндік береді.

ММС қаржыландыру жүйесі

Міндетті медициналық сақтандыру қорына қаражат бірнеше көзден келеді:

1. **Жұмыс берушілерден аударымдар** – қызметкерлердің жалақысынан алынатын үлес.
2. **Жеке азаматтардың төлемдері** – табысқа сәйкес есептеледі.
3. **Мемлекеттік субсидиялар** – әлеуметтік қорғалмаған азаматтарға мемлекеттік қолдау.

Қаржыландыру жүйесі медициналық қызметті теңгерімді және тиімді етуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қаржылық ресурстарды бақылау және есеп беру транспаренттілік принципін қамтамасыз етеді.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 15 беті

Медициналық ұйымдар ММС жүйесі арқылы тұрақты қаржыландыру алады, бұл олардың қызмет сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

ММС жүйесінің әлеуметтік аспектілері

Міндетті медициналық сақтандырудың әлеуметтік маңызы зор:

- **Халыққа қолжетімділік** – әрбір азамат медициналық көмекке тәуелсіз қол жеткізе алады.
- **Әлеуметтік теңдік** – барлық топтар үшін қызмет көрсету бірдей стандарттарға сәйкес жүргізіледі.
- **Салауатты өмір салтына ықпал** – профилактикалық қызметтерді кеңейту арқылы ауруларды алдын алу.
- **Экономикалық тиімділік** – денсаулық сақтау шығындарын жүйелі және болжамды ету.

ММС жүйесі әлеуметтік қорғауды күшейтеді, халықтың сенімін арттырады және медициналық қызмет көрсету сапасын жақсартады.

Қорытынды және перспективалары

Міндетті медициналық сақтандыру Қазақстанда денсаулық сақтау жүйесін реформалаудың маңызды бөлігі болып табылады. Ол медициналық қызметтің сапасын арттыруға, халыққа қолжетімділікті қамтамасыз етуге және жүйенің қаржылық тұрақтылығын нығайтуға бағытталған.

Перспективалары:

1. Медициналық қызмет сапасын арттыру, жаңа стандарттарды енгізу.
2. Халыққа профилактикалық қызметтердің қолжетімділігін кеңейту.
3. Қаржыландыруды тиімді басқару және транспаренттілікті қамтамасыз ету.
4. Әлеуметтік қорғауды күшейту арқылы халықтың сенімін арттыру.
4. ИЛЛЮСТРАТИВТІ МАТЕРИАЛ: ПРИЗЕНТАЦИЯ (10 СЛАЙД ҰСЫНЫЛАДЫ)
5. **Әдебиеттер:** 1 қосымшаға қараңыз.
6. Бақылау сұрақтары(кері байланыс):
 1. Міндетті медициналық сақтандырудың негізгі принциптері қандай?
 2. ММС жүйесінің құқықтық негіздері қалай қамтамасыз етіледі?
 3. Қаржыландыру көздері мен механизмдері қандай?
 4. ММС халыққа қандай әлеуметтік артықшылықтар береді?
 5. Қазақстанда ММС жүйесін жетілдірудің негізгі бағыттары қандай?

№7. 1. Тақырып: **Халыққа медициналық көмек көрсетуді ұйымдастыру (бастапқы және ауруханалық, стационарлық).**

2. Мақсаты: **Білімалушыларға Халыққа медициналық көмек көрсетуді ұйымдастыруды (бастапқы және ауруханалық, стационарлық) таныстыру..**

3. **Дәріс тезистері:** Медициналық көмек – адамның денсаулығын сақтау және қалпына келтіру үшін көрсетілетін қызметтердің жиынтығы. Халыққа медициналық көмек көрсету жүйесі – бұл әртүрлі деңгейдегі медициналық ұйымдар мен мамандар арқылы жүзеге асырылатын кешенді процесс.

Медициналық көмек көрсетудің негізгі мақсаты – халықтың денсаулығын сақтау, аурулардың алдын алу, созылмалы ауруларды тиімді басқару және өлім-жітім деңгейін төмендету. Медициналық көмек ұйымдастырылуында басты принциптер: қолжетімділік, сапа, тиімділік және теңгерімділік.

Халыққа медициналық көмек көрсету деңгейлері негізінен екіге бөлінеді: **бастапқы медициналық көмек және ауруханалық/стационарлық көмек.** Бұл дәрісте біз әр

QONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 16 беті

деңгейдің ұйымдастырылу принциптері, ерекшеліктері және Қазақстандағы тәжірибесін талқылаймыз.

Дәрістің мақсаты – студенттерге медициналық көмек көрсету жүйесінің құрылымы мен әр деңгейдің рөлін түсіндіру, халыққа көрсетілетін қызметтердің сапасын бағалау дағдыларын дамыту.

Бастапқы медициналық көмек (БМК)

Бастапқы медициналық көмек – азаматқа алғашқы медициналық көмек көрсету деңгейі, оның негізгі міндеті – ауруды ерте кезеңде анықтау, профилактика жүргізу және қажет болған жағдайда жоғары деңгейлі медициналық ұйымдарға жіберу.

Бастапқы медициналық көмектің ерекшеліктері:

1. Халыққа қолжетімділік – ауылдық амбулаториялар, поликлиникалар, учаскелік дәрігерлік қызмет.
2. Профилактикалық қызмет – вакцинация, диспансерлеу, скрининг.
3. Аурудың ерте диагностикасы және емдеуді бастау.
4. Медициналық кеңес беру, өмір салтын түзету бойынша бағыттау.

Қазақстанда бастапқы медициналық көмек жүйесі амбулаториялық-емханалық ұйымдар, учаскелік дәрігерлер, жалпы тәжірибелік дәрігерлер арқылы жүзеге асады. Бұл деңгейде негізгі мақсат – аурудың дамуын алдын алу және халыққа қолжетімді қызмет көрсету.

Ауруханалық медициналық көмек

Ауруханалық көмек – бұл пациенттерге аурухана деңгейінде көрсетілетін медициналық қызмет. Ол созылмалы немесе күрделі жағдайларды емдеуге арналған.

Ауруханалық көмек ерекшеліктері:

1. Диагностика және күрделі емдеу – операциялар, күрделі терапевтік процедуралар.
2. Стационарлық бақылау – пациенттің жағдайын тұрақты қадағалау.
3. Арнайы мамандар мен заманауи медициналық техника қолдану.
4. Қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді стационарлық емдеу.

Ауруханалық көмек деңгейлері: жалпы ауруханалар, арнайы профилді ауруханалар (онкологиялық, кардиологиялық, психиатриялық). Бұл деңгейде медициналық көмек сапасы мен тиімділігі жоғары болуы тиіс, себебі пациенттер ауыр және күрделі ауруларды емдеу үшін келетін болады.

Стационарлық медициналық көмек

Стационарлық медициналық көмек – пациенттерді толыққанды емдеу үшін аурухана ішінде тұрақты бақылауды қажет ететін қызмет.

Стационарлық көмектің негізгі принциптері:

1. Күндізгі және түнгі стационар режимі.
2. Диагностика және емдеуді кешенді ұйымдастыру.
3. Пациенттің жағдайын бақылау, қажетті дәрі-дәрмектер мен терапевтік шараларды қолдану.
4. Реабилитациялық және қалпына келтіру шараларын жүргізу.

Стационарлық көмек созылмалы ауруларды, хирургиялық операцияларды және ауыр жағдайларды емдеу үшін қажет. Бұл деңгейде медициналық кадрлар, заманауи жабдықтар және толық емдік база маңызды рөл атқарады.

Қазақстандағы медициналық көмек көрсету жүйесі

Қазақстанда медициналық көмек көрсету жүйесі үш деңгейде ұйымдастырылған:

1. **Бастапқы медициналық көмек (амбулаториялар, поликлиникалар, учаскелік дәрігерлер)** – халыққа қолжетімділік, профилактика.
2. **Ауруханалық көмек (жергілікті және облыстық ауруханалар)** – күрделі диагностика және емдеу.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН МЕДИЦИНА АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 17 беті

3. Стационарлық көмек (ұзақ мерзімді емделу және реабилитация) – пациенттердің толық бақылауы және қалпына келтіру.

Қазақстанда медициналық көмек сапасын арттыру үшін:

- Электрондық денсаулық сақтау жүйесі енгізілді.
- Профилактикаға, диспансерлеуге ерекше көңіл бөлінеді.
- Мамандардың біліктілігін арттыру және заманауи жабдықтарды қолдану арқылы ауруханалық көмек жетілдірілді.

Қорытынды және перспективалары

Халыққа медициналық көмек көрсету жүйесі тиімді, сапалы және қолжетімді болуы тиіс. Бастапқы деңгейде аурулардың алдын алу, ауруханалық және стационарлық деңгейде күрделі емдеу маңызды.

Перспективалары:

1. Профилактикалық қызметтерді кеңейту және скрининг бағдарламаларын енгізу.
2. Медициналық кадрлардың кәсіби деңгейін арттыру.
3. Стационарлық көмек сапасын жақсарту, заманауи технологияларды қолдану.
4. Халыққа медициналық көмек көрсету процесін автоматтандыру және электрондық жүйелерді енгізу.
4. Иллюстрациялы материалдар: Презентация ұсынылады
5. Әдебиеттер: 1 қосымшаға қараңыз.
6. Қорытынды сұрақтары (кері байланыс).

1. Бастапқы медициналық көмектің негізгі міндеттері қандай?
2. Ауруханалық медициналық көмек көрсетудің ерекшеліктері қандай?
3. Стационарлық көмек қандай жағдайларда қажет?
4. Қазақстандағы медициналық көмек көрсету жүйесінің деңгейлері қандай?
5. Медициналық көмек сапасын арттыру үшін қандай шаралар қолданылуы мүмкін?

№8

1. Тақырыбы: **Медицинадағы жеке және мемлекеттік секторлар. Халық денсаулығы жағдайының мониторингі.**

2. Мақсаты: **білімалушыларға Медицинадағы жеке және мемлекеттік секторлар. Халық денсаулығы жағдайының мониторингін таныстыру.**

3. Дәріс тезистері:

Денсаулық сақтау жүйесі – қоғамның негізгі әлеуметтік институттарының бірі. Ол халыққа медициналық көмек көрсету, ауруларды алдын алу және денсаулықты нығайту мақсатында жұмыс істейді. Медицина саласында екі негізгі сектор бар: **мемлекеттік және жеке секторлар.**

Мемлекеттік сектор – медициналық қызметтердің негізгі көлемін мемлекет қаржыландырады. Бұл сектор халықтың барлық әлеуметтік топтарына қолжетімді, профилактикалық және емдік қызметтерді қамтиды. Мемлекеттік медициналық ұйымдарға ауруханалар, поликлиникалар, амбулаториялар жатады.

Жеке сектор – бұл коммерциялық медициналық ұйымдар мен клиникалар, олар негізінен нарықтық принцип бойынша жұмыс істейді. Жеке медициналық қызмет сапасы жоғары болуы мүмкін, бірақ бағасы мен қолжетімділігі әртүрлі.

Халық денсаулығы жағдайын бағалау үшін **мониторинг** жүргізу қажет. Ол аурулардың таралуын, созылмалы және инфекциялық аурулардың динамикасын, өлім-жітім мен morbidity көрсеткіштерін талдауға мүмкіндік береді.

ONTÜSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 18 беті

Дәрістің мақсаты – студенттерге мемлекеттік және жеке медициналық секторлардың ерекшеліктерін, олардың рөлін және халық денсаулығын мониторингтеу әдістерін түсіндіру.

Мемлекеттік сектор

Мемлекеттік сектор халыққа медициналық қызмет көрсетудің негізгі базасы болып табылады.

Негізгі ерекшеліктері:

1. Қолжетімділік – барлық азаматтарға арналған қызметтер.
2. Қаржыландыру – бюджет қаражаты, міндетті медициналық сақтандыру.
3. Профилактикаға көңіл бөлу – вакцинация, диспансерлеу, скрининг бағдарламалары.
4. Жоғары стандарттар – қызмет көрсету сапасы мен медициналық кадрлардың біліктілігі қадағаланады.

Қазақстанда мемлекеттік сектор арқылы бастапқы, ауруханалық және стационарлық медициналық көмек көрсетіледі. Бұл сектор әлеуметтік теңдікті қамтамасыз етеді және халық денсаулығын қорғауда басты рөл атқарады.

Жеке сектор

Жеке сектор – коммерциялық медициналық ұйымдар, клиникалар, жеке дәрігерлік қызметтерді қамтиды.

Негізгі ерекшеліктері:

1. Қызмет сапасы – заманауи технологиялар, қысқа кезектер, қосымша қызметтер.
2. Баға – нарықтық механизмге тәуелді, кейде халықтың кейбір топтары үшін қолжетімсіз болуы мүмкін.
3. Ерекше мамандандырылған қызметтер – стоматология, косметология, диагностика, хирургиялық операциялар.
4. Бәсекелестік арқылы қызметтің сапасын арттыру.

Жеке сектор мемлекеттік жүйемен бірлесіп жұмыс істей алады, әсіресе инновациялық технологияларды енгізу мен жоғары мамандандырылған қызметтерді көрсету саласында.

Халық денсаулығы жағдайын мониторингтеу

Халық денсаулығы мониторингі – қоғамдағы аурулар, өлім-жітім, morbidity және денсаулық көрсеткіштерін жүйелі бақылау.

Негізгі әдістер:

1. Статистикалық есептер – аурухана, поликлиника, диспансерлік деректер.
2. Эпидемиологиялық зерттеулер – жұқпалы және жұқпалы емес аурулардың таралуын анықтау.
3. Скрининг және диспансерлеу – ерте диагностика мен алдын алу шаралары.
4. Электрондық денсаулық жүйелері – деректерді жинау, талдау және визуализация.

Мониторинг нәтижесі медициналық саясатты жоспарлауға, профилактикалық бағдарламаларды ұйымдастыруға, ресурс бөлуге және халық денсаулығын арттыруға мүмкіндік береді.

Мемлекеттік және жеке секторлардың үйлесімі

Мемлекеттік және жеке секторлардың үйлесімі медициналық қызмет сапасын арттыруға және халыққа қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған.

Мысалдар:

- Мемлекеттік ауруханаларда бастапқы медициналық көмек, жедел жәрдем, инфекциялық ауруларды емдеу жүргізіледі.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 19 беті

- Жеке клиникалар – жоғары сапалы диагностика, мамандандырылған операциялар, қосымша қызметтер ұсынады.
- Көптеген елдерде, соның ішінде Қазақстанда, жеке сектор инновациялық технологияларды енгізіп, мемлекеттік жүйеге қолдау көрсетеді.

Үйлесімділік медициналық қызметті тиімді, қолжетімді және сапалы етуге мүмкіндік береді.

Қорытынды және перспективалары

Медициналық қызмет көрсету саласында мемлекеттік және жеке секторлардың рөлі маңызды. Мемлекеттік сектор халыққа базалық, қолжетімді және сапалы қызмет ұсынады, ал жеке сектор инновациялық және мамандандырылған қызметтерді қамтамасыз етеді.

Халық денсаулығы мониторингі жүйелі ақпарат жинауды, талдауды және саясатты жоспарлауды қамтамасыз етеді. Ол аурулардың таралуын алдын алу, медициналық ресурстарды тиімді бөлу және халықтың өмір сүру сапасын арттыру үшін қажет.

Перспективалары:

1. Мемлекеттік және жеке секторлардың тиімді үйлесімін дамыту.
2. Денсаулық сақтау саласында электрондық мониторинг пен Big Data қолдану.
3. Профилактика мен диспансерлеуді кеңейту арқылы ауруларды ерте кезеңде анықтау.
4. Иллюстративті материал: презентация (11 слайд ұсынылады)
5. Әдебиеттер: №1 қосымшаны қараңыз
6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):
 1. Мемлекеттік және жеке секторлардың негізгі ерекшеліктері қандай?
 2. Халық денсаулығы мониторингінің негізгі әдістерін атаңыз.
 3. Мемлекеттік және жеке секторлардың үйлесімі қандай артықшылық береді?
 4. Қазақстанда медициналық қызмет көрсету жүйесінің негізгі бағыттары қандай?
 5. Халық денсаулығы мониторингінің маңызы неде және оны қалай жетілдіруге болады?

№9

1. Тақырып: Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы

2. Мақсаты: Білімалушыларға Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Қазақстанда денсаулық сақтау саласын дамыту елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама – халықтың денсаулығын қорғау, медициналық қызмет сапасын арттыру және әлеуметтік қорғауды күшейтуге бағытталған кешенді жоспар.

Бағдарламаның негізгі мақсаты – әрбір азаматқа сапалы, қолжетімді және тиімді медициналық қызмет көрсету, созылмалы және жұқпалы аурулардың алдын алу, халық денсаулығының ұзақ мерзімді жақсаруын қамтамасыз ету. Бағдарламаның жүзеге асырылуы денсаулық сақтау инфрақұрылымын жетілдіру, медициналық кадрларды даярлау, электрондық денсаулық жүйесін дамыту және профилактика шараларын күшейту арқылы жүргізіледі.

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 20 беті

Дәрістің мақсаты – студенттерге Қазақстандағы 2020–2025 жылдарға арналған денсаулық сақтау бағдарламасының негізгі бағыттары, міндеттері мен шараларын түсіндіру және олардың нәтижелілігін бағалау дағдыларын дамыту.

Бағдарламаның негізгі бағыттары

Бағдарламаның басты бағыттары:

1. **Медициналық қызмет сапасын арттыру** – ауруханалар мен клиникаларды жаңғырту, заманауи жабдықтармен қамтамасыз ету, медициналық кадрлардың біліктілігін арттыру.
2. **Бастапқы медициналық көмекті жетілдіру** – амбулаториялық-емханалық ұйымдардың қолжетімділігін қамтамасыз ету, учаскелік дәрігерлерді қолдау.
3. **Профилактика және скрининг** – созылмалы ауруларды ерте анықтау, вакцинацияны кеңейту, денсаулықты нығайту бағдарламалары.
4. **Электрондық денсаулық сақтау жүйесін дамыту** – электрондық медициналық карталар, ақпараттық жүйелер, Big Data арқылы мониторинг.
5. **Медициналық сақтандыру және қаржыландыру** – міндетті медициналық сақтандыру жүйесін жетілдіру, медициналық қызметтің қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Бұл бағыттар халықтың өмір сүру ұзақтығын арттыру, денсаулық сапасын жақсарту және әлеуметтік теңдікті қамтамасыз етуге бағытталған.

Инфрақұрылым және медициналық кадрлар

Бағдарламада медициналық инфрақұрылымды жаңғырту басты назарда:

- Ауруханалар мен клиникаларды заманауи құралдармен жабдықтау.
- Жеке және мемлекеттік секторлардың үйлесімін дамыту.
- Ауылдық жерлерде медициналық қызметке қолжетімділікті арттыру.

Медициналық кадрларды дамыту:

- Дәрігерлер мен мейірбикелердің біліктілігін арттыру курстары.
- Мамандандырылған оқу бағдарламаларын енгізу.
- Медициналық кадрлардың ауылдық жерлерге тартылуын қолдау.

Инфрақұрылым мен кадрлық әлеует халыққа сапалы қызмет көрсетудің кепілі болып табылады.

Профилактика және халық денсаулығы мониторингі

Бағдарламаның екінші маңызды бағыты – профилактика және денсаулық мониторингі:

- **Созылмалы ауруларды алдын алу** – жүрек-қан тамыр, қант диабеті, обыр сияқты ауруларды ерте анықтау.
- **Вакцинацияны кеңейту** – балалар мен ересектер үшін жоспарлы иммундау.
- **Диспансерлеу және скрининг** – халықтың әр топтарына бағытталған алдын алу бағдарламалары.
- **Халық денсаулығы мониторингі** – morbidity, өлім-жітім, эпидемиологиялық көрсеткіштерді талдау.

Бұл шаралар аурулардың таралуын азайтуға, медициналық шығындарды тиімді басқаруға және халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қаржыландыру және мемлекеттік басқару

Бағдарламаның маңызды аспектісі – қаржыландыру мен басқару:

- **Міндетті медициналық сақтандыру** арқылы тұрақты қаржыландыру.
- Бюджет қаражатының тиімді бөлінуі – ауылдық және қала аймақтарына медициналық қызмет жеткізу.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 21 беті

- **Мемлекеттік органдардың бақылау функциялары** – медициналық қызмет сапасын бағалау, тиімділікті арттыру.
- **Қоғамдық бақылау және ашықтық** – халыққа ақпараттық қолжетімділік, шағымдарды қарау механизмдері.

Қаржыландырудың тиімді жүйесі медициналық қызметтің сапасын арттыруға және халыққа тең қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған.

Қорытынды және перспективалары

Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы – халыққа сапалы медициналық қызмет көрсету, денсаулық сақтау инфрақұрылымын дамыту, профилактика және мониторингті жетілдіру үшін кешенді бағдарлама.

Перспективалары:

1. Медициналық қызмет сапасын арттыру, жаңа технологияларды енгізу.
 2. Халыққа қолжетімділікті қамтамасыз ету, әсіресе ауылдық жерлерде.
 3. Профилактикалық шараларды кеңейту, диспансерлеу және скринингті дамыту.
 4. Медициналық кадрлардың біліктілігін арттыру және тұрақты жетілдіру.
4. ИЛЛЮСТРАТИВТІ МАТЕРИАЛ: ПРЕЗЕНТАЦИЯ (15 СЛАЙД ҰСЫНЫЛАДЫ)
5. ӘДЕБИЕТТЕР: ҚОСЫМША №1 ҚАРАҢЫЗ
 6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс)
 1. 2020–2025 жылдарға арналған денсаулық сақтау бағдарламасының негізгі мақсаттары қандай?
 2. Бағдарламаның негізгі бағыттарын атаңыз.
 3. Медициналық инфрақұрылымды дамыту қандай рөл атқарады?
 4. Халық денсаулығы мониторингі бағдарламаның қай бағытында жүзеге асырылады?
 5. Бағдарламаны жүзеге асыру халыққа қандай әлеуметтік және медициналық артықшылықтар береді?

№10

1. ТАҚЫРЫП: Қалпына келтіру емінің медициналық-әлеуметтік маңызы
2. Мақсаты: Білімалушыларға Қалпына келтіру емінің медициналық-әлеуметтік маңызын түсіндіру.

3. ДӘРІС ТЕЗИСЕРІ:

Дәріс мақсаты:

1. Қалпына келтіру емінің (реабилитация) негізгі ұғымдарын, түрлері мен әдістерін түсіндіру.
2. Қалпына келтіру емінің медициналық және әлеуметтік мәнін көрсету.
3. Пациенттің өмір сапасын арттырудағы, қоғамға бейімдеудегі қалпына келтіру емінің рөлін талдау.
4. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде қалпына келтіру қызметінің маңызын көрсету.
5. Жеке және әлеуметтік деңгейде қалпына келтіру емінің тиімділігін бағалау дағдыларын қалыптастыру.

Дәріс мәтіні

1. Қалпына келтіру емінің ұғымы

Қалпына келтіру емі – бұл науқастың немесе мүгедектікке душар болған адамның физикалық, психикалық, әлеуметтік және кәсіби функцияларын қалпына келтіруге бағытталған кешенді іс-шаралар жиынтығы.

Қалпына келтіру емі медициналық, психологиялық, әлеуметтік және педагогикалық

QONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 22 беті

бағыттағы әдістерді қамтиды. Ол аурудың немесе жарақаттың салдарынан жоғалған функцияларды қайтаруға және адамның толыққанды өмір сүру мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған.

2. Қалпына келтіру емінің негізгі түрлері

Қалпына келтіру емін бірнеше негізгі бағытқа бөліп қарастыруға болады:

1. **Медициналық-реабилитациялық:** физикалық терапия, массаж, физиотерапиялық процедуралар, дәрі-дәрмекпен емдеу.
2. **Психологиялық:** психотерапия, кеңес беру, эмоционалды қолдау, стрессті жеңуге арналған жаттығулар.
3. **Әлеуметтік:** қоғамдағы бейімдеу, еңбекке қайта оралу, мүгедектерге арналған бағдарламалар.
4. **Педагогикалық және кәсіби:** арнайы білім беру, кәсіптік қайта даярлау курстары.

3. Медициналық мәні

Медициналық тұрғыдан қалпына келтіру емі:

- Аурудан немесе жарақаттан кейін функционалдық қабілеттерді қалпына келтіреді.
 - Қалпына келтіру процестерін жылдамдатады.
 - Асқынулар мен қайталанатын ауруларды алдын алады.
- Мысалы, инсульттан кейінгі пациенттерге физиотерапия, логопедиялық жаттығулар, массаж сияқты шаралар қолданылады. Бұл шаралар жүйке жүйесінің жұмысын қалпына келтіруге және сөйлеу, қозғалыс функцияларын жақсартуға мүмкіндік береді.

4. Әлеуметтік мәні

Қалпына келтіру емі әлеуметтік тұрғыдан да маңызды:

- Науқастың қоғамға бейімделуін қамтамасыз етеді.
- Мүгедектердің өзін-өзі қамтамасыз етуін арттырады.
- Отбасы мен қоғамдағы әлеуметтік рөлін қалпына келтіреді.
- Еңбекке жарамдылығын арттыру арқылы экономикалық тәуелсіздігін қамтамасыз етеді.

Қалпына келтіру емінің әлеуметтік тиімділігі мынада көрінеді: пациенттің өмір сапасы жақсарады, қоғамдағы белсенділігі артады, мүгедектік деңгейі төмендейді.

5. Қалпына келтіру емінің тиімділік факторлары

Қалпына келтіру емі тиімді болуы үшін:

- Ерте басталуы маңызды. Ауру немесе жарақаттан кейінгі алғашқы айларда белсенді реабилитация нәтижелі болады.
- Кешенді тәсіл қажет: медициналық, психологиялық және әлеуметтік шаралар бір-бірімен үйлесуі керек.
- Науқастың мотивациясы мен отбасының қолдауы маңызды.
- Заманауи технологиялар мен әдістерді қолдану (робототехника, виртуалды терапия, нейрореабилитация).

6. Қалпына келтіру емінің Қазақстандағы жағдайы

Қазақстан Республикасында қалпына келтіру емін дамыту бағытында:

- Мүгедектерге арналған оңалту орталықтары, сауықтыру бөлімшелері ашылған.
- Медициналық-әлеуметтік қызметтер интеграцияланған.
- Мемлекеттік бағдарламалар арқылы азаматтардың өмір сапасын жақсарту мақсатында ресурстар бөлінуде.

Бұл бағыт халықтың жалпы денсаулық көрсеткішін жақсартып, әлеуметтік интеграцияны қамтамасыз етеді.

ÖNTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 23 беті

7. Қорытынды

Қалпына келтіру емі – медициналық және әлеуметтік маңызы зор кешенді процесс. Ол наукастың физикалық, психологиялық және әлеуметтік функцияларын қалпына келтіруге, қоғамға бейімдеуге бағытталған. Медициналық қызметкерлер мен қоғамның ынтымақтастығы арқасында қалпына келтіру емі науқастардың өмір сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады.

4. ИЛЛЮСТРАТИВТІ МАТЕРИАЛ: ПРЕЗЕНТАЦИЯ (12 СЛАЙД ҰСЫНЫЛАДЫ)

5. ӘДЕБИЕТТЕР: ҚОСЫМША №1 ҚАРАҢЫЗ

6. Бақылау сұрақтары (кері байланыс):

1. Қалпына келтіру емі дегеніміз не және оның негізгі мақсаты қандай?
2. Қалпына келтіру емінің негізгі түрлерін атаңыз.
3. Медициналық және әлеуметтік мәні жағынан қалпына келтіру емінің рөлін сипаттаңыз.
4. Қалпына келтіру емінің тиімділігін арттыруға қандай факторлар әсер етеді?
5. Қазақстанда қалпына келтіру емін дамыту бойынша қандай шаралар жүзеге асырылып жатыр?

Қосымша №1

Әдебиет

Негізгі:

Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Мин-во образования и науки РФ. Рек. ГОУ ВПО "Первый гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2015. - 544 с.

Бөлешов, М. Ә. Қоғамдық денсаулық және денсаулықты сақтау : оқулық / М. Ә. Бөлешов. - Алматы : Эверо, 2015. - 244 бет с.

Денсаулық сақтау жүйесінде алғашқы дәрігерлік - санитарлық көмек приоритеті ретінде : дәріс кешені / ОҚМФА. "Қоғамдық денсаулық сақтау - 1". - Шымкент : [б. и.], 2015. - 36 б. с.

Бигалиева, Р. К. Әлеуметтік медицина және денсаулық сақтауды басқару: оқулық / Р. К. Бигалиева. - Алматы : Эверо, 2014. - 560 бет. с.

Медик, В. А. Общественное здоровье и здравоохранение: учебник / В. А. Медик, В. К. Юрьев. - 2-е изд., испр. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Моск. мед. акад. им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2014. - 608 с. : ил.

Қосымша әдебиеттер:

Куратко, Д. Ф. Кәсіпкерлік : теория, процесс, практика = Entrepreneurship : монография / Д. Ф. Куратко ; ауд. М. Қыстаубаева [және т.б.]. - 10-бас. - Астана : Ұлттық аударма бюросы, 2018. - 480 б. с. : (Рухани жаңғыру).

Аканов, А. Здоровье населения и здравоохранения Республики Казахстан = Population Health and Care of the Republic of Kazakhstan (White Paper) : монография / А. Аканов, Т. Мейманалиев. - ; Рек. к изд. Учен. советом КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2014. - 80 с.

Аканов, А. Здоровье населения и здравоохранения Республики Казахстан = The White Paper-2 : монография / А. Аканов, Т. Мейманалиев, К. Тулебаев. - ; Рек. к изд. Учен. советом КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2014. - 85 с.

Тель, Л. З. Кодекс здоровья . Евроазиатская система. Сохранения здоровья: монография / Л. З. Тель. - 6-е изд. - Алматы : Эверо, 2012. - 152 с.

QAZAQSTAN RESPUBLIKASY MEDICINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы Дәріс кешені		58/12 20 беттің 24 беті

Тель, Л. З. Энциклопедия здоровья. Здоровье и долголетие. Теория и практика: энциклопедия / Л. З. Тель. - Алматы : Эверо, 2011. - 736 с.

Тель, Л. З. Наука о процессах здоровья и выздоровления - валеология - философия жизни : науч. изд. / Л. З. Тель. - Алматы : Эверо, 2011. - 680 с.

Здоровье населения региона и приоритеты здравоохранения : учебник / под ред. О. П. Щепина. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010. - 384 с.

Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова ; М-во образования и науки. - 3-е изд., перераб. и доп. ; Рек. ГОУ ВПО "Первый Моск. гос. мед. ун-т им. И. М. Сеченова". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 544 ил.

Белешов, М. Ә. Қоғамдық денсаулық және денсаулықты сақтау : оқулық / М. Ә. Белешов ; ҚР БҒМ. - Алматы : ҚР жоғары оқу орындарының қауымдастығы, 2012. - 256 бет. с.

Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие / под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. ; Рек. Учеб.-метод. объедин. по мед. и фарма образованию вузов РФ. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2011. - 256 с.

Дәулетбаев, Д. А. Әлеуметтік медицина және денсаулық сақтауды басқару : оқу құралы / Д. А. Дәулетбаев, А. Ш. Әлназарова, Б. А. Әлсейітов. - Алматы : Эверо, 2011.

Қазақстан Республикасының халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы кодексі [Мәтін] = Кодекс Республики Казахстан о здоровье народа и системе здравоохранения : законы и законодательные акты / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Астана : Б. ж., 2009. - 320 бет. с.

Электронды басылымдар:

Лисицын, Ю. П. Общественное здоровье и здравоохранение [Электронный ресурс] : учебник / Ю. П. Лисицын, Г. Э. Улумбекова. - 3-е изд., перераб. и доп. - Электрон. текстовые дан. (43,1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2017. - эл. опт. диск (CD-ROM).

Денсаулық сақтау жүйесінде алғашқы дәрігерлік - санитарлық көмек приоритеті ретінде [Электронный ресурс] : дәріс кешені / ОҚМФА. "Қоғамдық денсаулық сақтау - 1" кафедрасы. - Электрон. текстовые дан. (459 Кб). - Шымкент : [б. и.], 2015. - о+эл. опт. Диск

Медик, В. А. Общественное здоровье и здравоохранение [Электронный ресурс] : учебник / В. А. Медик, В. К. Юрьев. - Электрон. текстовые дан. (47,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 608 с. эл. опт. диск (CD-ROM)

Электронды деректер базалары:

№	Атауы
1	Электронная библиотека ЮКМА - https://e-lib.skma.edu.kz/genres Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) – http://rmebrk.kz/ Цифровая библиотека «Aknurpress» - https://www.aknurpress.kz/ Электронная библиотека «Эпиграф» - http://www.elib.kz/ Эпиграф - портал мультимедийных учебников https://mbook.kz/ru/index/ ЭБС IPR SMART https://www.iprbookshop.ru/auth информационно-правовая система «Заң» - https://zan.kz/ru Medline Ultimate EBSCO eBook Medical Collection EBSCO Scopus - https://www.scopus.com

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы	58/12
Дәріс кешені	20 беттің 25 беті